

Doc. JUDr. PhDr. Miroslav Mareš, Ph.D.

Ozbrojené síly a etnické nepokoje ve střední Evropě

Vojenské rozhledy, 2013, roč. 22 (54), č. 4, s. 132–142, ISSN 1210-3292

Armed Forces and Ethnic Riots in Central Europe

Abstrakt:

Tento článek se věnuje aktuální problematice poslední doby, tj. zvládnání nepokojů s etnickým podtextem. Současná situace je srovnána s historickými příklady i soudobými případy ze zahraničí. Jedná spíše o úvahy či hypotetické scénáře. Naznačené situace, jejich řešení a role ozbrojených sil v nich, předpokládají naprosté selhání státu v jeho základních funkcích, včetně selhání příslušných odpovědných složek, mezi které ale ozbrojené síly rozhodně nepatří. Jsou identifikována rizika, která s nimi mohou být spojena, včetně tzv. romské otázky. Naznačená řešení ovšem nemají oporu v současném právním řádu České republiky. Autor dochází k závěru, že zasazení armády by mělo být až tím posledním prostředkem, „ultima ratio“.

Abstract:

The article deals with particularly topical problem, the riots with ethnic background. The present situation is compared with history illustrations and with similar recent events abroad. Author's reflections and scenarios outline a variant of state failure and its institutions, with the exception of army. He identifies respective incoming risks, among others tied with the so-called Roma question. Actually, his hypothetical solutions are not backed by the current laws of the Czech Republic. The author comes to the conclusion that army deployment might be used only as an instrument of last resort, "ultima ratio".

Klíčová slova:

Romové, etnické nepokoje, romská otázka, krizové řízení, střední Evropa, ozbrojené síly, zasazení armády, asistenční operace, vojenská doktrína, právní kontext, občanská válka.

Key words:

Roma people, ethnic riots, Roma question, crisis management, Central Europe, armed forces, army deployment, assistant operations, military doctrine, judicial background, civil war.

Úvod

V souvislosti s nedávnými etnickými nepokoji na území České republiky se objevily i úvahy o nasazení armády v rizikových oblastech se silnou romskou menšinou respektive sociálně vyloučených lokalitách. [1] Přestože se v současnosti uvedené úvahy a hrozby jeví jako značně zveličené, nelze je ignorovat a je o nich třeba vést debatu. Článek chce přispět k uvedené debatě tím, že v něm bude objasněn celkový kontext problému, byť vědomě zjednodušeně a v případě České republiky zúženém pouze na romskou menšinu. Autor se pokouší ukázat možnosti dalšího vývoje, především v případě další eskalace.

Přitom je třeba zdůraznit, že se jedná o článek vzniklý v prostředí civilního univerzitního pracoviště, které není přímo vázáno na výkon oficiální obranné politiky. Prezentované autorovy názory nejsou úředními stanovisky rezortu, a nevycházejí z diskuzí politických či vojenských představitelů ČR.

1. Základní pojetí problému

V České republice od roku 2008 do současnosti v několika případech vypukly etnické nepokoje v důsledku mezietnického napětí mezi majoritní etnickou českou populací a romskou populací. Jejich hlavními iniciátory se stali pravicoví extremisté, zpravidla v důsledku reálného či domnělého (Břeclav) kriminálního případu spáchaného Romy. Přehled nejvýznamnějších nepokojů je obsažen v tabulce (viz). U všech zmíněných lokalit předcházelo „spuštění“ nepokojů konkrétním incidentem zhoršení mezietnického soužití, zpravidla v důsledku ztráty pocitu bezpečnosti v důsledku rozsáhlého deliktního jednání.

Tab.: Etnické nepokoje v České republice

Místo	Období	Stručná charakteristika
Litvínov- Janov	říjen- listopad 2008	Po vyhroceném verbálním střetu a malé potyčce mezi hlídkou Ochranných sborů Dělnické strany a romskou skupinou následovaly dvě masové demonstrace, především 17. listopadu 2008 za účasti asi 1500 lidí. Útočící pravicoví extremisté se pokusili napadnout romské byty, včetně použití tzv. Molotovových koktejlů. Policie je po několikahodinovém střetu zastavila a oddělila od romského sročení (část Romů měla sečné zbraně).
Krupka	duben 2009	Dvě demonstrace zhruba 100 lidí organizované Dělnickou stranou, reagující na údajně vyhrocenou situaci ve městě, omezené střety pravicových extremistů s Romy a antifašisty, policie dokázala oddělit různé skupiny demonstrantů.
Šluknovsko	srpen až říjen 2011	Několik opakovaných demonstrací v Novém Boru, Varnsdorfu, Rumburku a Šluknově za pravidelné účasti několika set lidí (až třinácti set) jako reakce na kriminální činy spáchané v regionu údajně Romy (zvláště na mačetový útok proti hostům v Novém Boru), pouze část demonstrací organizovaná extremisty, střety s policií, pokusy o romskou domobranu, bezpečnostním složkám se podařilo zabránit lynčům a střetům.

Břeclav	duben- květen 2012	Několikatýdenní napětí po údajném napadení místního mladíka Romy (chlapec si však napadení vymyslel), po masové demonstraci asi 2000 lidí 22. 4. pokus extremistů o napadení romské lokality, policie dokázala útočníky zablokovat.
Duchcov	květen- červenec 2013	Eskalace napětí po brutálním napadení etnického českého manželského páru romským klanem, dvě demonstrace organizované extremisty, účast kolem. Pokus o napadení romských obydlí po demonstraci 22. 6., střety s policií, následovalo pouliční vyřizování si účtů místních romských klanů s organizátory demonstrací a rasistické jednání příslušníků romského klanu.
České Budějovice	červen- červenec 2013	Opakované masové demonstrace před sídlištěm Máj, eskalace napětí po informaci o zranění etnické české těhotné ženy po rvačce na dětském hřišti, účast extremistů za podpory místních obyvatel, snaha o napadení romských obydlí.

Situací po etnických nepokojích v severních Čechách se zabývala i Bezpečnostní rada státu, která použít zde armádu nenavrhl. Bezpečnostní situace v krizových regionech byla zvládnuta policejními silami. [2] V souvislosti s nepokoji se však objevily i požadavky na nasazení armády do krizových regionů za účelem potlačení romské kriminality, a to nejen od předáků extremistické Dělnické strany sociální spravedlnosti, [3] ale například i od senátora zvoleného za hnutí Severočeši.cz Jaroslava Doubravy. [4] Lze přitom předpokládat, že z části politických kruhů budou tyto požadavky zaznívat silněji. Pravicoví extremisté navíc plánují rozšíření nepokojů do více oblastí zároveň, k protireakcím se připravují i někteří romští předáci.

Bezpečnostní situaci ohledně tzv. romské otázky mohou ovlivnit i etnické krize v blízkém zahraničí. V Maďarsku část silně extremistické krajní pravice – charakteristické i silnými polovojenskými (paramilitárními) jednotkami s několika tisíci členy, působícími na bázi zakázané Maďarské gardy, údajně připravuje etnickou občanskou válku s Romy. [5] Na Slovensku varovali v červenci 2013 romští předáci před vypuknutím občanské války, pokud začnou být na základě zákona likvidovány načerno postavené stavby v romských osadách. [6] Eskalace etnického konfliktu v těchto zemích by mohla vyvolat rozsáhlou migrační vlnu, která by následně zhoršila i bezpečnostní situaci v ČR.

2. Vybrané zahraniční zkušenosti s armádním nasazením při etnických nepokojích

Armáda se podílí na eliminaci etnického násilí a nepokojů v řadě zemí, včetně toho, že tvoří jednu stranu občanské etnické války, jako tomu bylo a je např. na Srí Lance v konfliktu s tzv. Tygry osvobození Tamilského Ílamu. [7] V Evropě je známé dlouhodobé nasazení britské armády pro zvládnutí násilí mezi katolickými republikány a protestantskými lojalisty v Severním Irsku. Zde jde o nábožensko-politický problém, ne etnický. [7] V blízkém regionu západního Balkánu byly a jsou pro stabilizaci mezietnického napětí v Bosně a Hercegovině a v Kosovu potřebné mezinárodní síly i výrazná aktivita domácích bezpečnostních složek. [8]

Pro využití poznatků pro řešení situace v ČR je však důležitější sledovat stav v kulturně a politicky srovnatelných regionech (byť geograficky více vzdálených) a srovnávat

stávající vývoj s děním, které má výraznější podobnost s mezietnickým napětím v ČR. V Los Angeles v USA v roce 1992 např. vypukly masové rasové nepokoje, pro jejichž eliminaci musely kromě policejních složek zasáhnout i jednotky kalifornské Národní gardy i armády Spojených států amerických. [9]

Požadavky na nasazení armády se objevily ve Francii se průběhu imigrantských nepokojů na předměstích Paříže a dalších francouzských měst v roce 2005, nicméně bylo odmítnuto. [10] Zvládnutí situace četnictvem a policií mělo symbolický význam, protože nasazení vojska by zdůraznilo závažnost nepokojů a vyslalo by negativní signál obyvatelstvu. Obdobně při eskalaci kriminálního násilí v Marseille páchaného imigrantskými kriminálními gangy v létě 2012 žádala senátorka a starostka tamní městské čtvrti Samia Ghaliová o nasazení armády, což vláda opět odmítla a zdůraznila potřebu posílení policie. [11]

Naopak při etnických nepokojích na Slovensku v roce 2004 byly nasazeny vojenské síly k asistenčním úkolům, jako pomoc slovenské policii. V několika východoslovenských městech a obcích započalo rozsáhlé rabování. Ze srocní romského obyvatelstva vycházely skupinky osob, které vtrhávaly do obchodů a loupily zde. Podnětem pro nepokoje se stalo snížení sociálních dávek. Nepokoje byly podle některých spekulací iniciovány romskými lichvářskými gangy, které se obávaly o ztrátu příjmů. Do boje proti tzv. cigánským rabovačkám se chystaly zasáhnout i skupiny slovenských pravicových extremistů. [12]

Slovenská vláda poslala do akce silné policejní složky doplněné o tisíce vojáků, které ministerstvo obrany vyčlenilo na žádost ministerstva vnitra. Jednalo se o profesionály i osoby vykonávající tehdy povinnou vojenskou službu. [13] Situaci se těmito silám podařilo v průběhu několika dní zvládnout. Využití armády část občanů a opozice kritizovala. [14] Jak se ukázalo, byly obavy o možné častější nasazení slovenské armády na řešení vnitropolitických problémů neopodstatněné.

3. Historické tradice a zkušenosti ozbrojených sil ČR s bojem proti etnickému násilí

Ozbrojené síly (OS), od nichž odvozují soudobá Armáda České republiky a další složky OS ČR své tradice, mají sice poměrně rozsáhlé zkušenosti s bojem proti subverzivně působícím etnickým aktérům a nepokojům či dokonce válkám s nimi spojenými, tyto tradice jsou však většinou historicky poměrně vzdálené, zkušenost není kontinuálně předávána, a navíc je v současnosti obtížně využitelná.

Jedná se především o boje československé armády proti německému a maďarskému iredentismu v období bezprostředně po první světové válce v letech 1918 a 1919 a v krizovém roce 1938 v souvislosti s vyhocením situace v československém pohraničí. V období boje o vymezení československých hranic v letech 1918-1919 se jednalo o symetrické střety mezi postupně se vytvářející československou armádou a německo-rakouskými paramilitárními jednotkami s vojenskou zkušeností a maďarskými vojenskými uskupeními usilujících o získání území a jeho připojení k „mateřskému“ státu.

V roce 1938 Československá branná moc spolu se Stráží obrany státu bojovaly proti rozsáhlému povstání v sudetských oblastech vedenému teroristickými a guerillovými prostředky, které od 17. 9. 1939 posílily paramilitární jednotky Sudetoněmeckého

dobrovolnického sboru (SDFK). Ty byly vytvořeny na německém území, kde měly i oporu v německé branné moci. Totéž platí pro boje s maďarskými oddíly v maďarsko-československém pohraničí v roce 1938. [15]

Po druhé světové válce byly Československé jednotky nasazeny proti guerille a terorismu werwolfu usilujícího o znovunastolení nacistické velkoněmecké říše a následně proti oddílům Ukrajinské povstalecké armády (UPA), které přes československé území přecházely. UPA však nevyvolávala etnické střety. [15] Proti obyvatelstvu byla armáda nasazena při demonstracích po měnové reformě v Plzni v roce 1953 a demonstracích 21. srpna v roce 1969. [16] Naopak se podařilo zamezit jejímu nasazení v listopadu 1989. Tato nasazení však neměla žádnou etnickou dimenzi. [17]

Krátce po pádu komunismu se do řešení etnických nepokojů zapojili vojáci základní služby, avšak stalo se tak v rámci vojsk ministerstva vnitra a Pohraniční stráže, nikoliv československé armády. V souvislosti s útoky rasistických skinheads a punkerů na Romy v severních Čechách a romských protireakcích, včetně vytváření domobran, vyhlásil dne 23. 4. 1990 ministr vnitra ČSFR mimořádnou bezpečnostní akci. Jak uvedla ČTK: „Vyčlenil 150 vojáků základní služby z útvarů Správy vojsk MV k posílení výkonu pořádkové služby a 150 příslušníků Pohraniční stráže do zálohy ředitele KS SNB. Dalšími 85 vojáky základní služby byla poslána noční hlídková služba na území hlavního města Prahy.“ [18]

Po vzniku samostatné České republiky a jejích ozbrojených sil byla AČR připravována na možnou uzávěru hranic, a to i v případě nebezpečné migrační vlny. V polovině devadesátých let i ve formě bojové operace, později jako forma asistence pro Policii ČR. [15] Toto nasazení bylo zřejmě zvažováno v roce 2004, pokud by v důsledku výše zmíněných romských nepokojů na Slovensku byla vyvolána masová romská migrační vlna směřující do ČR (ministerstvo vnitra se obávalo až 130 000 imigrantů), [19] k níž však na konec nedošlo.

Hlavní zkušenosti s řešením etnických nepokojů tak mohla AČR získat pouze mimo území ČR. Stalo se tak hlavně v Kosovu, kde zvláště masivní nepokoje vyvolané albánskými militanty proti Srbům [20] vykazovaly jistou, byť pouze dílčí podobnost s možnou eskalací budoucího násilí na území ČR. Do jejich řešení se zapojili čeští příslušníci UNMIK i KFOR. Tyto nepokoje představovaly výzvu pro celkovou reorganizaci a zaměření činnosti KFOR směrem k ochraně civilního obyvatelstva před důsledky nepokojů a na této změna se podílela i AČR. [21]

4. Právní a koncepční předpoklady nasazení ozbrojených sil ČR proti etnickým nepokojům na domácím území

Dle zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, je jejich hlavním úkolem „připravovat se k obraně České republiky a bránit ji proti vnějšímu napadení“. [22] Z díkce zákona tak vyplývá primární zaměření se na vnější ohrožení. Armáda České republiky může být rovněž použita k plnění úkolů Policie České republiky, pokud síly a prostředky Policie České republiky nebudou dostatečné k zajištění vnitřního pořádku a bezpečnosti, a to na dobu nezbytně nutnou. Vojáci armády při plnění takovéhoto

úkolů mají práva a povinnosti jako příslušníci Policie České republiky podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. [22]

Stávající Doktrína AČR počítá s vojenskými bojovými a nebojovými operacemi. Vojenské bojové operace jsou předpokládány především mimo území ČR v širokém spektru oblastí, nejpravděpodobněji Asii, západním Balkánu a Africe. Jako možná, byť jako minimálně pravděpodobná je však uvedena i mnohonárodní operace na obranu ČR na vlastním území, která se „bude vyznačovat masovým nasazením sil, postupnou eskalací hrozby a dostatkem času pro přípravu a zabezpečení obrany... Intenzita operací se může pohybovat od souboru preventivních opatření k zastrašení potencionálního protivníka, až po bojové operace vysoké intenzity v podmínkách možného použití zbraní hromadného ničení“. [23]

Doktrína AČR pracuje i s protipovstaleckými operacemi, v kontextu dokumentu se však jedná výhradně o operace mimo území ČR, vázané na mandát OSN. Dle definice povstání v dokumentu by však pod něj mohl spadat i etnický konflikt na čs. území. „Povstání je definováno jako organizované hnutí s cílem svrhnout ustanovenou legální vládu převratem a ozbrojeným konfliktem. Cíle povstání se mohou lišit, od uchopení moci revolucí až k pokusům vytvořit autonomní odtržené státy založené na etnických nebo náboženských základech, nebo k pokusům vedoucím ke snahám o získání politických ústupků, kterých nelze dosáhnout bez použití násilí.“ [23] Do uvedené definice však nespadá eliminace střetů mezi znepřátelenými nestátními skupinami, což by spíše odpovídalo operacím na podporu míru nebo stabilizačním operacím, které jsou opět v kontextu celé doktríny předpokládány mimo území ČR. [23]

Odbor doktrín Velitelství výcviku – Vojenské akademie ve Vyškově zpracoval v roce 2010 materiál „Protipovstalecký boj“, který je určen převážně pro využití při zahraničních misích AČR v mimoevropských prostorech. Je vázán hlavně na zkušenosti z Afghánistánu. V taktické oblasti by některé pasáže mohly být využitelné i pro eliminaci etnického konfliktu. [24]

Zřejmě největší využití vzhledem ke sledované problematice mohou mít zákonem i doktrínou vymezené nebojové asistenční operace na podporu Policie České republiky, a sice:

- „při zajišťování ochrany státních hranic, např. při vzniku migrační vlny velkého rozsahu nebo při průniku ozbrojených skupin na území ČR,
- při plnění úkolů služby pořádkové policie nebo ochranné služby.“ [23]

U ochrany hranic by se přitom zřejmě jednalo o zavedení kontrol vyžadujících aplikaci možné výjimky v rámci schengenského hraničního kodexu. V jeho článku 23 je uvedeno: „V případě závažné hrozby pro veřejný pořádek nebo vnitřní bezpečnost může členský stát výjimečně znovu zavést ochranu svých vnitřních hranic po omezenou dobu nepřesahující 30 dní nebo po předvídatelnou dobu trvání závažné hrozby, pokud tato doba přesahuje 30 dní, a to postupem podle článku 24 nebo v naléhavých případech postupem podle článku 25. Rozsah a doba trvání dočasného znovuzavedení ochrany vnitřních hranic nepřekročí míru, která je nezbytně nutná jako reakce na tuto závažnou hrozbu.“ [25]

V současném stavu se v rámci krizového řízení i dalšího plánování bezpečnostní politiky předpokládá asistence AČR pro PČR kromě ochrany hranic především při narušení zákonnosti velkého rozsahu. Stávající koncepce přímo neuvádějí etnické

nepokoje či dokonce zneprátelené násilné aktivity extremistů a skupin etnického českého obyvatelstva vůči Romům jako možný důvod nasazení, uvedené jevy však lze částečně podřadit pod některé scénáře možného nasazení sil a prostředků Armády ČR ve prospěch Policie ČR a integrovaného záchranného systému (IZS), zpracované podle vládního usnesení č. 1140/2002.

Jak uvádějí autoři Lubomír Polívka a Jan Tvrdek, scénáře byly zpracovány v roce 2004 a podle nich může být postupně vyčleněno až 10 260 vojáků včetně záloh, a navíc cca 950 příslušníků Vězeňské služby. [26] Etnické nepokoje by bylo možné podřadit alespoň zčásti pod scénáře narušování zákonnosti velkého rozsahu (terorismus, velká kriminalita, ohrožení demokratických základů státu), anebo migrační vlny velkého rozsahu.

Součástí ozbrojených sil ČR je i Hradní stráž (HS). Podle § 28 odst. 1 zákona č. 219/1999 Sb. Hradní stráž provádí „vnější ostrahu areálu Pražského hradu, zabezpečuje jeho obranu a provádí vnější ostrahu a obranu objektů, které jsou dočasným sídlem prezidenta a jeho hostů“. V době projevů etnických nepokojů v daném prostoru je možné představit si angažovanost HS při aktivitách proti nim. Při zapojení vojáků do ilegálních aktivit, např. podpory extremistických protiromských uskupení, by svoje zákonná oprávnění mohly využít i Vojenská policie [27] a Vojenské zpravodajství. [28]

V jakých případech by mohlo dojít k využití ozbrojených sil ČR?

Možné scénáře využití ozbrojených sil ČR pro řešení etnických nepokojů jsou zformulovány autorem tohoto článku, který pochází z prostředí civilního akademického sektoru. Nelze je tedy rozhodně chápat jako oficiální plány armády či ministerstva, ale jako výsledek akademické činnosti nezávislé na státních orgánech v rezortu obrany.

V daném kontextu se jako nejpravděpodobnější možnost pro využití armády, respektive ozbrojených sil, v případě etnických nepokojů, se jeví **asistenční operace Armády České republiky pro Policii ČR**, pokud by se etnické nepokoje objevily na několika místech současně, měly několikátýdenní trvání a nebylo by v silách PČR je efektivně zvládnout.

Scénář možné činnosti by probíhal následovně:

Vojáci by vykonávali policejní činnost, pravděpodobně především hlídkovou a pořádkovou. V rámci pořádkové činnosti by zřejmě museli především blokovat přístupové cesty k lokalitám osídleným Romy, vůči nimž by směřovaly, případně monitorovat pohyby skupin militantů z řad etnických Čechů a Romů a zabránit jejich střetu.

Nepokoje by totiž zřejmě měly charakter opakovaného srocení obyvatelstva na několika místech ČR, v jejichž rámci by se skupiny nacionalistických a neonacistických militantů, doplněné o násilně naladěné běžné občany, pokusily napadat romská obydlí, zvláště ubytovny, domy a čtvrti spojené s domnělými či skutečnými pachateli kriminality. Fakticky by se však cíle útoků určovaly podle barvy pleti (cikánského vzezření). Na romské straně by se objevila obdobná k násilí připravená

srocní, eventuálně by romské násilnické klany a gangy podnikaly výpady, při nichž by páchaly násilí a rabovaly.

Z obou stran – tj. etnických Čechů i Romů – by docházelo k fyzickému násilí, při vyhrocení i k užití bodných a sečných zbraní a žhářských prostředků, v krajním případě i střelných zbraní, pokusům o chemickou či biologickou otravu, např. vody v potrubí vedoucí k sociálně vyloučeným lokalitám apod. Je přitom možné upozornit na skutečnost, že při vnitroetnických střetech olašských klanů již byly zajištěny lehké střelné zbraně, konkrétně v Brně v roce 2009 legálně držaná pistole upravená ze samopalu vzor 61. [29]

Úkolem AČR při asistenční službě by bylo především oddělovat zneprátené skupiny a zadržovat pachatele trestné činnosti, které by v případě velkého rozsahu a přeplnění vazebních věznic bylo třeba střežit i ve zvláštních, improvizovaných prostorech.

Pod ochranu bezpečnostních složek, včetně možného pověření AČR těmito úkoly, by se mohly uchýlit i komunity z napadaných lokalit. AČR by se také mohla podílet na záchranných a obdobných pracích v rámci IZS – likvidace trosek shořelých domů a čtvrtí, převozy zraněných a jejich ochrana, pomoc při pohřbívání většího počtu mrtvých apod.

Další možné nasazení by představovala asistence AČR pro PČR v případě ochrany hranic v důsledku imigrační vlny spojené s ohrožením vnitřního pořádku a bezpečnosti v ČR. Jednalo by se o důsledek etnických nepokojů (doplňných zřejmě o masovou kriminalitu) na Slovensku a v Maďarsku, ať již vyvolaných sociálními či jinými opatřeními vlády (již byla zmíněna rozsáhlá likvidace načerno postavených romských osad), epidemií či rozsáhlým napadáním romských lokalit či dokonce etnickou válkou. Přicházející imigranty by bylo třeba kontrolovat, zda nepředstavují pro ČR hrozbu, a umísťovat do vhodných prostor, strážít je, případně vracet zpět.

Kromě asistenčních operací je možné si představit i ozbrojené operace, byť s nimi současné doktrínální a koncepční zázemí ozbrojených sil nepočítá. K nim by bylo třeba přistoupit, pokud by došlo k rozsáhlému střetu a vytvořily by se paramilitární struktury, [12] jednak na straně etnické majority (nejen pravicových extremistů), ale např. i domobrany na bázi boxerských, střeleckých či motorkářských klubů, jednak na bázi romských klanů anebo romské radikální elity. Mohli by se v nich angažovat i bývalí vojáci či policisté romské národnosti či Romové navracející se z emigrace. [30]

Obě strany by vytvářely především lokálně a regionálně organizovaná uskupení, které by se však mohla snažit vytvořit i celostátní síť, např. etnické české domobrany či domobran romských lokalit.

V tomto scénáři není vyloučena ani neloajalita (tedy identifikování se některých příslušníků PČR či AČR s cíli extremistů) u části policie či armádních složek a jejich podíl na útocích proti Romům. Některá extremistická uskupení by byla mobilní a přesouvala by se místa aktuálních velkých střetů. Menší skupinky by vyhledávaly jednotlivce a uskupení určená z jejich pohledu k likvidaci, tj. významné protirasistické aktivisty či romské předáky či z druhé strany aktivisty protiromské politiky apod.

Záměrem armády by bylo podílet se na aktivitách, které by vedly k tomu, že všechna výše uvedená paramilitární uskupení byla odzbrojena a rozpuštěna.

Armáda by mohla mít tři hlavní úkoly a formy taktické činnosti:

1. Obranu napadaných lokalit a míst předpokládaných střetů paramilitárních uskupení. V těchto místech a na přístupových cestách k nim by nasadila oddíly vyzbrojené lehkými zbraněmi. Vyhledávání mobilních uskupení protivníka, za pomoci leteckého vrtulníkového průzkumu i prostředků elektronického průzkumu a boje, jejich sledování a jejich potlačení.
2. Zesílené střežení důležitých objektů pro obranu (např. zbrojních skladů, míst důležitých pro dodávky vody, energie a potravin apod.), dále míst, kde by byly soustředěny osoby ohrožené útoky (především romské civilní obyvatelstvo, např. v kasárnách, na stadionech apod.), zajatci z paramilitárních uskupení.

Výjimečně by bylo třeba plnit i jiné úkoly, např. nasadit letadla (zřejmě podzvukové L-159), pokud by např. sportovní letadla byla zneužita k náletům improvizovanými zbraněmi na některé lokality, případně použít prostředky boje proti CBRN zbraním v případě, že by došlo k použití improvizovaných biologických či chemických zbraní, např. rozsáhlému cíleně vyvolanému úniku amoniaku, rozšiřování sice reálně neškodných, ale paniku vyvolávajících radioaktivních materiálů z rentgenových zařízení do ohrožených lokalit apod.

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, do řešení etnických nepokojů či etnického konfliktu by se mohla zapojit přímo i Hradní stráž. Stalo by se tak např. v případě, že by militantní demonstrace související s etnickými nepokoji byla uskutečněna v blízkosti Pražského hradu a její účastníci by chtěli zaútočit na prezidentské sídlo. Za běžného stavu by však i tehdy byla ke zvládnutí situace primárně odpovědná Policie ČR.

Výše popsaná „operační“ fáze konfliktu by zřejmě trvala nejvýše několik týdnů, poté by bylo třeba silnou hlídkovou činností zabránit jeho opětovné eskalaci. Krizové stavy by zřejmě trvaly mnohem delší dobu a armáda by mohla být dlouhodobě využita k asistenční činnosti.

Rizika nasazení

Při nasazení ozbrojených sil ČR pro řešení etnických nepokojů či dokonce etnického ozbrojeného konfliktu se mohou objevit i rizika, která by ohrozila očekávaný průběh armádních operací. Prvním z nich je doktrinální a taktická nepřipravenost na tento typ činnosti, zvláště pak za situace výraznější eskalace konfliktu.

Dalším rizikem je ideová či morální problematika ve smyslu toho, zda se příslušníci armády ztotožní s úkoly operací ve chvíli, kdy by např. jejich rodiny byly vystaveny hrozbě útoků kriminálních gangů. Jako specifické riziko je třeba vidět zvláště působení extremistů v armádě. [31] Podceňovat nelze ani další nositele protiromských předsudků bez vazeb na organizovanou extremistickou scénu. [32]

Lze si představit i individuální odpírání účasti na takovýchto operacích. Jako zcela krajní případ – který lze v kontextu nezávislého akademického bádání predikovat, být jako vysoce nepravděpodobný – je možné uvést vzpoury skupin vojáků či celých jednotek, respektive jejich zapojení do ilegálních aktivit.

Závěr

Možný vznik etnických nepokojů představuje výzvu pro bezpečnostní systém České republiky v jeho stávajících kapacitách. Není vyloučena asistenční služba AČR pro PČR. Přípravovat se je třeba i na jiné formy operací, s nimiž doposud české vojenské doktrinální dokumenty nepočítají. Nasazení armády pro řešení vnitrostátních etnických nepokojů a etnických konfliktů není ve světě neobvyklé, byť je v demokratických zemích často razantně odmítáno, viz zmíněný případ Francie. Ve formě asistence pro policii bylo uskutečněno i na Slovensku v roce 2004.

Využití armády při masových nepokojích je vždy problematickou záležitostí a mělo by být až tím posledním, krajním prostředkem, „ultima ratio“. Nicméně za situace, kdy je toto téma politizováno, je třeba uvažovat o přípravě i na tuto variantu.

To samozřejmě nic nemění na skutečnosti, že etnickým nepokojům a konfliktům je třeba primárně předcházet a je důležité eliminovat jejich předpoklady běžnými politickými a bezpečnostními prostředky již v jejich zárodku, což je ovšem úkolem celé politické reprezentace a státní správy, ne ozbrojených sil. Ty by se do řešení měly zapojit pouze za neúnosné eskalace násilí, které by nebylo možné zvládnout policejními a sociálně-preventivními opatřeními.

Článek byl zpracován v rámci projektu „Soudobé výzvy demokracii ve středovýchodní Evropě (GAP408/11/0709)“, financovaného z podpory Grantové agentury ČR.

Poznámky k textu a literatura:

- [1] **Rómové** – národ Romů má mnoho větví a označení Romové se v češtině může vztahovat jak jeho východoevropské větvě (v angličtině se pro ni užívá termín Roma people), tak jako souhrnné označení všech skupin (anglicky Romani people). Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/R%C3%B3mov%C3%A9>.
- [2] *Usnesení Bezpečnostní rady státu ze dne 20. října 2011 č. 28, 20. 10. 2011* [cit. 2013-07-19]. Dostupné z <<http://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/cinnost/zaznamy-z-jednani/usn-28.pdf>>.
- [3] Vandas mří na Šluknovsko: Podporím slušné lidi proti zlovůli gaunerů. *Dělnická strana sociální spravedlnosti*, on line. 7. 9. 2011 [cit. 2013-07-19] Dostupné z http://www.dsss.cz/vandas-miri-na-sluknovsko_-podporim-slusne-lidi-proti-zlovuli-gauneru.
- [4] PÁLKA, Matěj - PETŘÍK, Lukáš. Na Cikány armádu, vyzval senátor. Neberte jim dávky, žádá Pehe. *Parlamentní listy*, 24. 8. 2011 [cit. 2013-07-19] Dostupné z <<http://www.parlamentnilisty.cz/zpravy/N-Cikany-armadu-vyzval-senator-Neberte-jim-davky-zada-Pehe-206201>>.
- [5] ATHENA INSTITUTE. *The Process of Radicalization: The Case of the Roma Serial Killers*. Budapest: Athena Institute, 2011 [cit. 2013-07-18]. Dostupné z <<http://www.athenainstitute.eu/en/context/read/11>>.
- [6] PALATA, Luboš. Pokud zbouřáte naše osady, bude z toho válka, varují slovenští Romové. *Idnes*, 20. 7. 2013 [cit. 2013-07-18] Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/slovensko-romove-osady-0v9-/zahranicni.aspx?c=A130719_171323_zahranicni_pul.
- [7] DIETL, Wihlem - HIRSCHMANN, Kai - TOPHOVEN, Rolf. *Das Terrorismus-Lexikon. Täter, Opfer, Hintergründe*. 1. vyd. Frankfurt am Main: Eichborn. 2006. 455 s. ISBN 978-3-821-5642-1. Občanská

- válka na Srí Lance začala v r. 1983 povstáním organizace zvané Tygři osvobození Tamilského řámu (LTTE), známé také pod jménem Tamilští tygři. Tamilští tygři se snažili na severu a východě ostrova, který byl obývaný Tamily, vytvořit samostatný stát tzv. Tamilský řám. Válka trvající 26 let skončila v květnu 2009 vítězstvím srílanských vládních vojsk.
- [8] STOJAROVÁ, Věra. *Současné bezpečnostní hrozby západního Balkánu: Kritická analýza konceptu kodaňské školy*. 1. vyd. Brno: CSDK, 2007. 295 s. ISBN 978-80-7325134-5.
- [9] PRUDÍKOVÁ, Dana. Násilné demonstrace a nepokoje jako hrozba vnitřní bezpečnosti. In *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. 1. vyd. Brno: Muni Press, 2010, s. 227-256. ISBN: 978-80-210-5288-8.
- [10] Hrozí Evropě islámská městská guerilla? *Revue Politika*, 20. 12. 2005 [cit. 2013-07-18] Dostupné z <http://www.revuepolitika.cz/clanky/620/hrozi-v-evrope-islamska-mestska-guerilla>.
- [11] Senátorka žádá zásah armády proti drogovým gangům v ulicích Marseille. *Zprávy.tiscali.cz*. 30. 8. 2012 [cit. 2013-07-18] Dostupné z <http://zpravy.tiscali.cz>.
- [12] MAREŠ, Miroslav. *Paramilitarismus v České republice*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2012, 317 s. Politologická řada. ISBN 978-80-7325-297-7.
- [13] DVOŘÁČEK, Marek. Slovenským policistům pomohou vojáci. *Idnes*. 24. 2. 2004 [cit. 2013-07-18] Dostupné z http://zpravy.idnes.cz/slovenskym-policistum-pomohou-vojaci-dht-zahranicni.aspx?c=A040224_081032_zahranicni_kot.
- [14] SVĚTNIČKA, Lubomír. Tichá slovenská radost. *Natoaktual.cz*, 3. 4. 2004 [cit. 2013-07-18] Dostupné z http://www.natoaktual.cz/tiskni.aspx?c=a040405_213910_na_zajimav_m00&r=na_zajimav.
- [15] MAREŠ, Miroslav. Iredentismus: tradiční a nová dimenze hrozby pro Českou republiku. *Obrana a strategie*, 2010, roč. 10, č. 2, s. 101-119. ISSN 1214 -6463.
- [16] TŮMA, Oldřich a kol. *Srpen '69*. Edice dokumentů. 1. vyd. Praha: Maxdorf, Ústav pro soudobé dějiny, 1996, 344 s. ISBN: 80-85800-54-3.
- [17] ŽÁČEK, Pavel. Třídň boj po 17. listopadu 1989 v dokumentech politického aparátu ČSLA. *Historie a vojenství*, 2005, roč. 54, č. 1, s. 105-119.
- [18] Dne 1. května 1990. Infobanka ČTK [cit. 2005-05-16] Dostupné z <http://ib.ctk.cz>.
- [19] BLAŽEK, Pavel. Hrozí Česku příliv slovenských Romů? *Novinky.cz*, 26. 2. 2004 [cit. 2013-07-20] Dostupné z <http://www.novinky.cz/domaci/26511-hrozi-cesku-priliv-slovenskych-romu.html>.
- [20] URBÁNEK, Ondřej. Kolektivní násilí na Kosovu v roce 2004. *Sekuritaci.cz*, 8. 2. 2013 [cit. 2013-07-20] Dostupné z <http://www.sekuritaci.cz/kolektivni-nasili-na-kosovu-v-roce-2004/>.
- [21] *Nová role českých vojáků v misi KFOR*. Praha: Ministerstvo obrany, 2005. [cit. 2013-07-20] Dostupné z <http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=5541>.
- [22] *Zákon č. 219/1999 Sb.*, o ozbrojených silách České republiky, v platném znění.
- [23] *Doktrína Armády České republiky*. Vyškov: Správa doktrín ŘeVD, 2004, dostupné na <http://www.mocr.army.cz/images/Bilakniha/CSD/2004%20Doktrina%20ACR.pdf>.
- [24] VARGA, Pavol. *Protipovstalecký boj: Vojenská doktrína* - Pub-31-00-01. Vyškov: Institut doktrín VeV-VA, 2010, 36 s.
- [25] *Úřední věstník L 105*, 13/04/2006 S. 0001-0032, Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 562/2006 ze dne 15. března 2006.
- [26] POLÍVKA, Lubomír - TVRDEK, Jan: Zabezpečení veřejného pořádku a bezpečnosti Policií ČR za krizových situací v souladu se ženevskými protokoly. In *60. výročí podepsání ženevských protokolů*. Mezinárodní seminář, Mikulov, 12. srpna 1999.
- [27] *Zákon 124/92 Sb.*, o Vojenské policii. [V době psaní tohoto článku probíhá schvalování nového zákona o Vojenské policii.]
- [28] *Zákon č. 289/2005 Sb.*, o Vojenském zpravodajství.
- [29] KOMÁRKOVÁ, Pavla. Samopal při rvačce v Brně byl legální, policie drží v cele mladou Romku. *Idnes*, 25. února 2009.
- [30] BALABÁN, Miloš - RAŠEK, Antonín. Divoké karty v budoucím vývoji světové bezpečnosti: Trendy do roku 2040. *Vojenské rozhledy*, roč. 17 (49), č. 2, 2008, s. 3-18. ISSN: 1210-3292.
- [31] MAREŠ, Miroslav - SVOBODA, Ivo - STEHLÍK, Eduard. *Extremismus jako bezpečnostní hrozba*. Praha: Ministerstvo obrany, 123 s. ISBN 978-80-7278-568.
- [32] MAREŠ, Miroslav - Josef SMOLÍK - Petra VEJVODOVÁ. *Extremismus – věc vojenská?* In SVOBODA, Ivo - SALIGER, Radomír. *Příprava profesionálů v obranných a bezpečnostních silách*. 1. vyd. Brno: Univerzita obrany, Fakulta ekonomiky a managementu, 2010, s. 94-98, ISBN 978-80-7231-567-3.